

۱۳۸۴۴۷۵
۹۷۱۱۱۱

به نام خداوند جان و خرد

معماری ژاپن

از آغاز تا شروع دوره میجی

تألیف: پروفسور کازوئونی شی

کازوئو هوزومی

(به زبان ژاپنی)

ترجمه: پروفسور ایچ مک هورتون

(به زبان انگلیسی)

ترجمه: دکتر الهام اندرودی

www.ketab.ir

شماره انتشار ۳۶۶۸

شماره مسلسل ۸۶۱۲

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
فروست
شابک
وضعیت فهرست‌نویسی
یادداشت
یادداشت
موضوع
شماره افزوده
شناسه افزوده
شناسه افزوده
شناسه افزوده
رده‌بندی کنگره
ردیف ملی
شماره کتابشناسی ملی

: نیشی، کازونو، ۱۹۳۸-م
: معماری ژاپن از آغاز تا شروع دوره میجی / تألیف کازونو
نیشی، کازونو هوزومی؛ ترجمه (به زبان انگلیسی) اچ مک هورتون؛
ترجمه الهام اندرودی.
: تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۴.
: ۲۲۰ ص: مصور؛ ۲۲ × ۲۹ س. م.
: انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۳۶۶۸.
: 978-964-03-6880-0
: فیبا
: عنوان اصلی: Nihon Kenchiku no katachi.
: کتاب حاضر ترجمه از متن انگلیسی با عنوان
"What is Japanese Architecture ? 1985" است.
: معماری -- ژاپن -- تاریخ -- از آغاز تا ۱۸۶۸ م.
: هوزومی، کازونو، ۱۹۳۰-م.
: Hozumi, Kazuo
: اندرودی، الهام، ۱۳۵۳- مترجم.
: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات
: ۱۳۹۴ م ۶ ن / NA ۱۵۵۵
: ۷۲۲/۱۲
: ۴۰۰۲۷۱۹

ISBN 978-964-03-6880-0

9 789640 368800

عنوان: معماری ژاپن: از آغاز تا شروع دوره میجی
تألیف: پروفیسور کازونو نیشی - کازونو هوزومی
ترجمه به زبان انگلیسی: پروفیسور اچ. مک هورتون
ترجمه به زبان فارسی: دکتر الهام اندرودی
نوبت چاپ: اول
تاریخ انتشار: ۱۳۹۴
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مترجم است»
«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۲۰۰۰۰ ریال

این کتاب مشمول قانن حق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از
فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب،
بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود.

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>
پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

فهرست مطالب

۱۷	خصوصیات سازه ای
۱۸	جزئیات تزئینی
۲۰	جزئیات سبک ذن
۲۰	نمونه پلان مجموعه دیر و معبد
۲۲	جزئیات سازه ای و تزئینی
۲۳	سبک ژاپنی قرون میانه
۲۳	چوچوجی
۲۴	بازسازی کو فوکوجی
۲۴	سبک التقاطی
۲۴	مثالی از سبک التقاطی
۲۶	عمارت کینکا کوجی و گینکا کوجی
۲۶	فرهنگ کیتایاما و کینکا کوجی
۲۸	فرهنگ هیگاشی یاما و عمارت گینکا کوجی
۳۰	روش های ساخت در قرون میانی
۳۰	ساختمان های کلاسیک در برابر ساختمان های قرون میانی
۳۱	اره دونفره و رنده رومیزی
۳۱	صحنه های ساخت و ساز در طومارهای تصویری
۳۳	معماری معابد در شروع دوره مدرن
۳۳	معماری عامه پسند
۳۴	تالارهای ذن کوچی
۳۵	معبد بیرو
۳۵	معماری فرقه آسوتو
۳۶	سازه و جزئیات معابد بودایی
۳۶	سگدست ها
۳۸	تکامل سگدست سه پلکانی
۳۸	ساخت بیرون زدگی لبه بام
۳۹	تکیه گاه های میان ستونی
۴۱	زیارتگاه های شینتو

ذ	پیشگفتار مترجم
ز	درآمدی بر معماری ژاپن

فصل اول: عبادت

۱	معماری معابد بودایی و زیارتگاه های شینتو
۳	معبد هوریو جی و نماد آن، پاگودا
۳	قدیمیترین معبد ژاپن
۳	سبک آسوکا
۴	خواستگاه پاگودا
۴	پاگودا به مثابه یک نماد
۶	معابد عظیم قرن هشتم
۶	از پاگودای تک تا پاگودای دوتایی
۶	تودایجی: مرکز عظیم ایالتی بوداییسم
۸	معماری سرزمین پاک
۸	دنیای بوداییسم هیان
۹	تالار سیمرغ بیودواین
۱۰	تالارهای آمیدا در "روزهای انتهایی تعلیم بودا"
۱۱	شکل های جدید قرون میانی - سبک بودای عظیم
۱۱	بازسازی تودای جی
۱۱	سبک بودای عظیم (دای بوتسویو)
۱۳	افول سبک بودای عظیم
۱۴	شکل های جدید معماری قرون میانه
۱۴	معماری فرقه ذن (ذن شویو)
۱۵	معبد شو فوکوجی، ساختار جی زودو
۱۶	طراحی بومی شده
۱۷	جزئیات سبک بودای عظیم

عبادت طبیعت.....	۴۱
الگوی نمونه زیارتگاه.....	۴۱
قدیمی ترین سبک زیارتگاه شینتو.....	۴۲
سبک های عمومی زیارتگاه ها.....	۴۴
تأثیر معماری بودایی.....	۴۴
سبک های ناگارا و کاسوگا.....	۴۵
آخرین تحولات معماری زیارتگاه های شینتو.....	۴۶
باروک ژاپن.....	۴۷
توشوگو در نیکو.....	۴۷
دروازه معروف یا بومیی مون، زیارتگاه توشوگو در نیکو.....	۴۸
افزایش تزئینات در معماری زیارتگاه.....	۴۸
سیستم طراحی مدولار (کی واری جوتسو).....	۵۰
زیارتگاه های محلی.....	۵۱
مکانی برای عبادت و سرگرمی.....	۵۱
دنیای صنعتگران.....	۵۱
عصر صنعتگران.....	۵۳
تصویرسازی صنعتگران.....	۵۳
تکنیک های ساخت و ساز در دوره ادو.....	۵۵
کارگران و ابزار.....	۵۵
دایره المعارف تصویری چینی-ژاپنی.....	۵۶
فصل دوم: زندگی روزمره.....	۵۹
معماری مسکونی و طراحی شهری.....	۵۹
خانه های دوره جومون و یایوای.....	۶۱
خانه های پیش از تاریخی.....	۶۱
محوطه تورو.....	۶۱
بازسازی خانه های یایوای و خانه های دوره تیه های تدفینی.....	۶۳
بقایای باستان شناسی.....	۶۳

تصاویر مربوط به ساختار تاتارا.....	۶۴
پایتخت های کهن.....	۶۵
نانبوا، اولین شهر طراحی شده.....	۶۵
پایتخت فوجی وارا.....	۶۵
پایتخت هیجو.....	۶۶
از هیجو تا هیان.....	۶۶
پایتخت های هیجو و هیان.....	۶۷
پایتخت هیجو.....	۶۷
پایتخت هیان.....	۶۸
هیجو-اولین پایتخت عظیم.....	۶۹
انتقال از فوجی وارا.....	۶۹
انتخاب محوطه.....	۶۹
پایتخت و قصر هیجو.....	۶۹
سکونت گاه های دوره نارا.....	۷۲
دمپودو.....	۷۲
مجموعه باغ کاوش شده در دوره نارا.....	۷۳
خانه فوجی وارا نو توئوناری.....	۷۴
پیش‌آمان یک شیندن.....	۷۴
پایتخت هیان.....	۷۵
پایتخت هیان.....	۷۵
توسعه تجارت.....	۷۷
خانه های شهری.....	۷۷
سبک شیندن.....	۷۸
سکونتگاه اشراف زادگان هیان.....	۷۸
زمین های ساختمان های شیندن.....	۷۸
سکونتگاه هوجوجی.....	۷۹
زندگی روزمره در سکونتگاه شیندن.....	۸۰
شرح سبک شیندن از روی طومارهای تصویری.....	۸۰

۱۰۰	کُوروشواین در نیشی هونگان جی
۱۰۰	ارتباطات خانوادگی و تأثیرات طراحی
۱۰۱	سایر ساختمان های شناخته شده سُوکیا
۱۰۱	مینکا خانه مردم عادی
۱۰۲	انواع مختلف مینکا
۱۰۲	خانه پوشی مُورا
۱۰۵	تنوع مینکا
۱۰۵	متغیرهای منطقه ای
۱۰۵	هونشو شمالی (توهوکو)
۱۰۶	ژاین شمال مرکزی (منطقه های کانتو و چوبو)
۱۰۷	ژاین جنوب مرکز (منطقه های کین کی و چوگوکو)
۱۰۸	شیکوگو و کیوشو
۱۰۹	شهرستان ها در دوره اِدو
۱۰۹	انواع شهرهای کوچک
۱۰۹	شهر تسوماگو
۱۰۹	طراحی شهری
۱۱۱	شهرهای قبل از مدرن ژاین
۱۱۱	قلعه شهرها
۱۱۱	هینونه
۱۱۲	هر بناری ناگاساکی
۱۱۲	شهر ریارتگاهای کوتاه هیرا
۱۱۲	شهر ایستگی هیری
۱۱۴	کلان شهر اِدو
۱۱۴	طراحی شهری آیه یاسو
۱۱۵	منظره اِدو
۱۱۷	مدارس دوره اِدو
۱۱۷	مدارس فنودالی فرزندان سامورایی
۱۱۷	معبد مدرسه ها

۸۰	رقابت در زیبایی
۸۱	تزئینات داخلی مجموعه های شیندن
۸۳	خانه های عوام
۸۳	ردیف خانه های شهری
۸۴	شهرستان ها
۸۵	سکونتگاه های سامورایی ها
۸۵	سکونتگاه قرون میانی و اوایل مدرن نظامیان پایتخت
۸۷	یک ملاقات رسمی در سکونتگاه شوگون
۸۷	ملاقاتی با آیه یاسو
۸۸	نمود و جلوه دیگری از سلسله مراتب اجتماعی
۸۹	قلعه نیجو
۹۰	سبک شواین - معماری مسکونی اوایل مدرن
۹۰	ریشه های شواین
۹۰	خصوصیات سبک شواین
۹۱	عناصر تزئینی شواین
۹۲	شیروشواین
۹۳	سیستم طراحی شواین
۹۳	سبک اولیه شواین: شدن
۹۴	"پلان شدن" و سیستم طراحی مدولار آن
۹۴	ریاضیات تناسبیات طرح
۹۶	قصر بیلاقی کاتسورا و سبک سُوکیا
۹۶	یک متغیر آزادتر و در عین حال خوش طرح از سبک شواین
۹۷	قصر کوشک مانند کاتسورا
۹۷	ادغام کاخ و باغ
۹۷	"چایخانه کاتسورا"
۹۸	تزئینات سبک سُوکیا
۹۸	شناسایی ویژگی های سبک سُوکیا
۹۹	من شواین

فصل سوم: جبهه جنگ: قلعه ها و قلعه شهرها

۱۱۹

۱۲۱	همیشه جی، بزرگترین قلعه بر جای مانده.....
۱۲۱	"قلعه حواصل سفید".....
۱۲۱	موقعیت سوق الجیشی قلعه همیشه جی.....
۱۲۳	ساخت و طراحی.....
۱۲۴	توسعه تاریخی قلعه ها.....
۱۲۴	قلعه های کهن.....
۱۲۴	از قلعه های کوهستانی تا قلعه های واقع در زمین هموار.....
۱۲۷	قلعه ها در دوران جنگ.....
۱۲۷	تغییرات اساسی ساختار قلعه ها پس از سلاح گرم.....
۱۲۸	مزغل و سنگ اندازها.....
۱۲۸	دروازه های دوتایی و حیاط مرکزی های مربع شکل محصور.....
۱۳۰	دوازده برج دفاعی بر جای مانده.....
۱۳۰	مطالعه با ترتیب تاریخی.....
۱۳۱	گونه های مختلفی از برج های دفاعی.....
۱۳۴	قلعه شهرها.....
۱۳۴	رشد قلعه شهرها.....
۱۳۴	قلعه شهر کانازاوا.....
۱۳۵	قلعه کانازاوا.....
۱۳۵	در پشت دیوارهای قلعه.....
۱۳۷	قصر قلعه ها.....
۱۳۷	قصرهای قلعه های توکوگاوا.....
۱۳۷	قصر نینومارو از قلعه نیجو.....

فصل چهارم: پذیرایی و سرگرمی: معماری با روحیه سوکیا

۱۳۹

۱۴۱	معماری مراسم جای.....
۱۴۱	بلوغ جای.....
۱۴۲	تایان.....

۱۴۲	تزئینات داخلی.....
۱۴۳	طراحی چایخانه.....
۱۴۳	تجسم با کمک مدل سه بعدی.....
۱۴۹	چایخانه های سوان.....
۱۴۹	سازماندهی متوازن تأثیر بصری.....
۱۵۲	باغ چایخانه ها.....
۱۵۲	فضایی برای شکل گیری تفکر جای.....
۱۵۳	یک باغ جای در مؤسسه اُموته سین که.....
۱۵۵	صحنه نمایش نو.....
۱۵۵	تاریخچه نو.....
۱۵۵	صحنه های اولیه نمایش نو.....
۱۵۵	فضای داخلی صحنه نو در نیشی هون گان جی.....
۱۵۷	ساختار صحنه نمایش نو.....
۱۵۷	طراحی سنتی صحنه نمایش.....
۱۵۹	صحنه تئاتر نو در قصر نینومارو در قلعه نیجو.....
۱۶۰	معماری تئاتر کابوکی.....
۱۶۰	تئاتر کابوکی.....
۱۶۰	کابوکی و میهسالاری شوگون.....
۱۶۱	ساخت سقف تلهای عظیم.....
۱۶۳	بهبود طراحی تئاتر کابوکی.....
۱۶۳	تأثیرهای اولیه کارکی.....
۱۶۴	تئاتر ناکامورا.....
۱۶۵	تنها ساختمان باقی مانده کابوکی از دوره ادو.....
۱۶۶	معماری محله های کی سی.....
۱۶۶	محله های کی سی.....
۱۶۶	سومیا، آخرین خانه تفریحی پیش از مدرن.....
۱۶۸	طراحی محله ها.....
۱۶۸	جو فضایی شیمابارا و سومیا.....

۱۶۹	سُومیا و واجی گایا.....
۱۶۹	طراحی پردینه های شوچی در سُومیا.....
۱۷۱	گذشته های باشکوه در یک مجموعه به سبک سُوکیا.....
۱۷۱	تفریحات درباری در بازدید امپراطور گومی زُونو از کاتسُورا.....
۱۷۱	قایقرانی، غذاخوردن و شعرسرودن.....
۱۷۲	دنیای سُوکیا.....
۱۷۳	تفریحات متناسب یک امپراطور.....
۱۷۳	سلیقه سُوکیا در کاخ سِتتو متعلق به گومی زُونو.....
۱۷۴	سرخوشی در طبیعت.....
۱۷۵	هنر سرگرمی ها.....

۱۷۷ فهرست منابع

۱۸۰	واژگان (فارسی - انگلیسی)
۱۸۵	واژگان (انگلیسی - فارسی)
۱۹۰	نمایه (اسامی خاص)
۱۹۶	نمایه (اسامی عام)
۱۹۸	فهرست بناها و محوطه ها
۲۰۹	گاه شناسی معماری ژاپن و معماری غرب

معماری شاخص ژاپن که امروزه در دنیا شناخته شده است برگرفته از فرهنگ منسجم و به هم پیوسته‌ای است که در دوره‌های مختلف زمانی، حتی پس از تغییرات بنیادین دوره‌ی مدرن سعی در حفظ شاخصه‌های تاریخی خود داشته و سنت‌های زیستی خود را کمابیش ادامه داده است. معماران ژاپن در شروع دوره‌ی مدرن با درک جایگاه بین‌المللی خود برای انعکاس خصوصیات فرهنگی این کشور، جوهره نهفته در طرح بناهای تاریخی را در آثار خود به کار گرفتند. برای مثال بام‌های پرشیب که در کلبه‌های بومی (مینکا) به سبک گاشو ساخته شده‌اند الهام بخش ساجیو اتانی^۱ در طرح ساختمان کنفرانس‌های بین‌المللی کیوتو^۲ (۱۹۶۶) به نظر می‌رسد. نگاه نوین به سقف‌های پرشیب منحنی شکل معابد ژاپنی در رزسه^۳ المپیک توکیو^۴ طراحی شده به دست کینزو تانگه^۵ (توکیو، ۱۹۹۴) دیده می‌شود. این تلاش در آثار معماران فعال تا دهه اخیر رو به افزایش است. خلوص هندسی معبد آب^۶ تادائو آندو^۷ (جزیره آواجی^۸، ۱۹۹۹) منعکس کننده سادگی پالایش شده هنر ژاپنی و تمایل معماری به ترکیب با طبیعت است. توبو ایئو^۹ به الگوگرفتن از عناصر طبیعی همانند شاخه درختان در نمای ساختمان تادائو آندو^{۱۰} (توکیو، ۲۰۰۵) یا ستون‌های به هم بافته مرکز میاتاک سندای^{۱۱} (استان میاگی^{۱۲}، ۲۰۰۱) می‌تواند تفکر پیوسته توجه به طبیعت در فرهنگ ژاپن است. رویکرد بازگشت به سنت‌های معماری تاریخی برای کسب هویت ملی در آثار معماران معاصر ژاپن سبب جلب توجه فراوان بین‌المللی شده است. به شکلی که در سال‌های ۱۹۹۳، ۱۹۹۵، ۲۰۱۰، ۲۰۱۳ و ۲۰۱۴ جایزه پritzker^{۱۳} به این معماران تعلق گرفته است. مثال‌های معاصر را می‌توان در آثار شیگرو بان^{۱۴} با بازخوانی شکل‌های صنایع

دستی بومی همانند بافت حصیری در سقف مرکز پمپیدو متز^{۱۴} (لورن^{۱۵}، ۲۰۱۰) بررسی کرد. استفاده از تیرهای متقاطع ملهم از چوبکاری‌های سنتی چیدوری^{۱۶} در آثار کینگو کوما^{۱۷} به‌ویژه در سقف موزه پل چوبی یوسوهارا^{۱۸} (استان کوچی^{۱۹}، ۲۰۱۱) آشکار است. فضاهای شفاف و سیال در طرح‌های کازویو سِجیما^{۲۰} همانند مرکز معماری دانمارک^{۲۱} (کپنهاگ، ۲۰۱۰)، مرز فضاهای درون و بیرون را با دیواره‌های شیشه‌ای و سطوح سفید یا آینه‌ای شکسته و همانند یک فانوس کاغذی ژاپنی شفافند.

مثال‌های متعددی مشابه آن چه گفته شد در معماری معاصر ژاپن وجود دارد که بحث بیشتر در مورد آن به جایگاه ویژه نیازمند است. تداوم سنت‌های کهن نه تنها در معماری بلکه در اغلب جنبه‌های زندگی در ژاپن دیده می‌شود و مورد علاقه عامه مردم است. بسیاری از آپارتمان‌های مسکونی و یا هتل‌ها دارای اتاق تاتامی با کف حصیری و پردینه‌های کشویی شوچی‌اند. صنایع دستی همانند بافت پارچه‌های پرکار کیمونو هنوز هم پررونق است. نمونه‌های مختلفی از محصولات و اشیای مورد نیاز روزمره زندگی را می‌توان نام برد که از شیوه زندگی تاریخی الگو گرفته‌اند. فناوری نوین در این کشور سعی در قدرت‌بخشیدن به فرهنگ تاریخی و گنجاندن آن در زندگی مدرن داشته است. با وجود اینکه فضاهای شهری همانند کلان شهر توکیو به دلیل رقابت بر سر خلق برج‌های اعجاب‌آور متناسب با یک پایتخت بزرگ و یا تولید انبوه معماری برای جای‌دادن جمعیت فراوان شهرنشین، با نماهای پر زرق و برق و تابلوهای نئون یا بافت شهری صنعتی، خشک و بی‌روخی آمیخته شده است، اما تلاش آشکاری در میان معماران ژاپن و یا فعالین محلی در تلفیق فن و سنت‌های تاریخی برای هویت‌بخشیدن به هنر و معماری امروز ژاپن مشهود است.

1. Sachio Otani
2. Kyoto International Conference Center
3. Olympic Arena
4. Kenzo Tange
5. Water Temple (Shingonshu Honpukuji)
6. Tadao Ando
7. Awaji Island
8. Toyo Ito
9. TOD's Omote Sando Building
10. Sendai Mediatheque
11. Miyagi
12. Pritzker Award in Architecture
13. Shigeru Ban

14. Centre Pompidou-Metz
15. Lorraine
16. Chidori
17. Kengo Kuma
18. Yusuvara Wooden Bridge Museum
19. Kochi Prefecture
20. Kazuyo Sejima
21. Danish Architecture Center

اما معماری تاریخی ژاپن چیست و دارای چه ساختار و یا گونه‌هایی است؟ با وجود منابع مختلف پیرامون معماری ژاپن در دنیا، مرجع معتبر در مورد معماری تاریخی ژاپن در کشور محدود است و کتاب حاضر با نام "شکل‌های معماری ژاپن"، نوشتهٔ پروفسور کازوئو نیشی^۱، استاد مهندسی دانشگاه کاناگاوا و کازوئو هوزومی^۲ معمار و نقاش مستقل انتخاب و ترجمه شده است. ترجمهٔ کتاب از روی متن انگلیسی پروفسور اچ مک هورتون استاد دپارتمان فرهنگ و زبان شرق آسیا از دانشگاه کالیفرنیا، برکلی با نام معماری ژاپن چیست صورت گرفته است.

کتاب حاضر معماری ژاپن را از جنبه‌های مختلف با دقت مروری می‌کند. معماری ژاپن از ابتدا تا شروع دورهٔ مدرن (در دورهٔ میجی، ۱۸۶۸-۱۹۱۲)، در چهار فصل با تأکید بر کارهای ارائه شده است. فصل اول به معماری مذهبی در ژاپن به‌ویژه معابد بودایی و زیانگاه‌های سنتو می‌پردازد. فصل دوم معماری مسکونی خانه‌ها، محله‌ها و شهرها را ارائه می‌کند. در فصل سوم معماری دفاعی ژاپن بررسی می‌شود که با توجه به تاریخ پرتلاطم این کشور در نبردهای داخلی دارای اهمیت ویژه است. در فصل چهارم گونه‌هایی از معماری همانند جای‌خانه‌ها که در فرهنگ ژاپن ارزش ویژه‌ای دارند زیر مجموعهٔ سرگرمی‌ها ارائه شده است. بخش اندکی از این فصل به مناسب ترجمهٔ فارسی کتاب نبوده تعدیل شده است.

در معرفی بیش از دوپست بنای اصلی در این کتاب ساختمان‌ها، یادمان‌ها، مجموعه‌ها یا محوطه‌های تاریخی نه به صورت منفرد، بلکه از جنبه‌های مختلف به‌هم‌پیوسته همانند اجزای معمارانه، خصوصیات فضایی، سازه و ساختار، افراد وابسته به تاریخچهٔ شکل‌گیری و تحولات مجموعه‌ها و زندگی جاری در آنها به دقت تشریح شده است. منابع متعدد تاریخی و به‌ویژه طومارهای تصویری مورد استفاده قرار گرفته و با گزارش‌های باستان‌شناسی و برداشت‌های میدانی تکمیل شده است. به‌عنوان کتابی در حوزهٔ معماری، ارائهٔ بصری شرح نوشتاری با کمک صدها کروکی توصیفی و تحلیلی دستی و دقیق، خوانا شده است. با توجه به پیچیدگی توضیحات

1. Kazuo Nishi
2. Kazuo Hozomi

به‌ویژه مربوط به سازه و یا افراد وابسته به تاریخ ساختمان‌ها، برخی موضوعات بازبینی شده و یا با برداشت‌های میدانی از ساختمان‌ها با توصیف روشن‌تری بازگو شده‌اند.

امید است رویکرد کتاب حاضر در مطالعه و تشریح همه جانبهٔ معماری تاریخی ژاپن با کمک کروکی‌های دستی و تحلیلی بتواند برای انجام و انتشار پژوهشی مشابه پیرامون معماری با ارزش تاریخی ایران مورد توجه قرار گیرد. از تمامی عزیزانی که در شناساندن فرهنگ و معماری ژاپنی به اینجانب تأثیرگذار بوده‌اند (به‌خصوص پروفسور کینجی اونو) و یا در ترجمه و چاپ کتاب یاری کرده‌اند قدردانی می‌کنم.

دکتر الهام اندرودی،

استادیار و عضو هیئت علمی دانشکدهٔ معماری، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران

روث بندیکت^۱ در اثری با نام *گل داوودی و شمشیر*، به معرفی با ارزشی از فرهنگ ژاپنی پرداخته و ژاپن و مردمش را دارای دو صفت متناقض یعنی محافظه کار و در عین حال متمایل به نوآوری می‌داند. این عبارت او می‌تواند معرف معماری ژاپن نیز باشد، چرا که ژاپنی‌ها در طول قرن‌ها هنر معماری را همراه با ویژگی‌های متضاد و متناقض تکامل بخشیده‌اند. در مطالعه کتاب حاضر درباره معماری عام و معماری مقدس ژاپن از شروع تا پایان دوره ادو^۲ در قرن نوزدهم، خواننده بارها و بارها با رویکردهای متقابل مواجه می‌شود که گویا شاخصه هنر ساختمانی این کشور است.

به نظر می‌رسد مهم‌ترین صفت بحث برانگیز ابعاد و اندازه است... در قلمرو معماری مذهبی، تالار عظیم بودا در معبد تودای جی^۳، با وجود این که در ۱۱۸۱ میلادی فقط با دربردار ابعاد اصلی‌اش در قرن هشتم دوباره بازسازی شد در حال حاضر، بزرگ‌ترین ساختار چوبی دنیا است. مجسمه بودای عظیمی که می‌تواند یک انسان را در کف دست خود جای دهد در ۳۰۰ متری از ارتفاع حدودی پنجاه متر قرار گرفته است. اما در مقابل زیارتگاه کاسوگا^۴ متعلق به خانواده بزرگ فوجی‌وارا^۵ دارای چهار ساختار کوچک هر کدام فقط به عرض ۲ متر و عمق کمتر از ۳ متر است. در مورد معماری با مقیاس کوچک حتی می‌توان به زیارتگاه‌های مینیاتوری اشاره کرد که در قفسه یک منزل مسکونی یا طاقچه دیوار کنار جاده جای می‌گیرند.

در معماری مسکونی، مجموعه عظیم قصر سلطنتی پایتخت هیجوجو^۶ در شهر نارا^۷ زمانی بیش از پانصد ساختمان را در زمینی به مساحت بیش از یک کیلومتر مربع جای داده، و کاخ دیگری در پایتخت هیان^۸ از این هم بزرگ‌تر بوده است. در این مجموعه می‌بایست به قلعه پیچ در پیچ

شوگون‌های توکوگاوا^۹ در ایدو اشاره کرد که زمین‌های چند هکتاری آن هنوز هم تعریف‌کننده توکیو مدرن‌اند و کاخ فعلی خانواده سلطنتی را در خود جای می‌دهند. در برابر این وسعت عظیم، ردیف خانه‌های ساده برای زندگی ساکنان شهرهای کوچک قرون میانه قرار گرفته است.

اما کوچک اندازه‌ترین ساختارها در معماری ژاپن چای‌خانه‌ها هستند. تأثیر این ساختارها بر معماری ژاپن بر پایه مقیاس‌های خردشان بسیار منحصربه‌فرد است. برای مثال چای‌خانه کُنی‌چیان^{۱۰} دارای پلانی فقط به ابعاد یک و سه چهارم حصیر تاتامی^{۱۱} (یک حصیر تقریباً به ابعاد یک در دو متر) است. اما این چای‌خانه از ابتدای ساخت خود در قرن هفدهم به یکی از یادمان‌های مهم هنر مراسم چای تبدیل شده است.

باغ‌ها نیز بسیار متنوع‌اند. از حیاط‌های بسته مرکزی کوچک در معابدی همچون دای‌سن این^{۱۲} در دایتوکوجی^{۱۳} تا پارک‌های وسیع کاخ‌های ییلاقی کاتسورا^{۱۴} و شوگاکواین^{۱۵} که شامل مسیرهای پیچ در پیچ برای قدم‌زدن و حتی برکه بزرگ برای قایق‌رانی‌اند را می‌توان نام برد. از یک سو یک باغ می‌تواند آن‌چنان کوچک باشد که تقریباً به یک وجود نمادین تبدیل شود، همانند یک شاخه گل در تورفتگی تزیینی یک چای‌خانه یا شیارهای شنی در یک باغ ذن به سبک "منظر خشک"^{۱۶}. از سوی دیگر باغ‌ها می‌توانند مفهوم "منظره به امانت گرفته شده" را با ترکیب منظره طبیعی اطراف همانند کوه‌های دوردست در طرح خود به نمایش بگذارند. کاخ شوگاکواین^{۱۷} یا معبد انتسوجی^{۱۷} در کیوتو نمونه‌هایی از این نوع باغ‌ها را دارند.

9 . Tokugawa
10 . Konnichian
11 . Tatami
12 . Daisen'in
13 . Daitokuji
14 . Katsura
15 . Shogakuin
16 . Dry Landscape
17 . Entsuji

۱ . Ruth Benedict (۱۹۴۸، ۱۹۸۷) مردم شناس آمریکایی، م.

2 . Edo
3 . Todaiji
4 . Kasuga
5 . Fujiwara
6 . Heijo
7 . Nara
8 . Heian

از خصوصیات متضاد دیگر معماری ژاپن ارتفاع است. برای مثال، جفت پاگودای^۱ هفت طبقه تودای جی، که با ارتفاع صد متر بر محدوده معبد مشرف بوده است- تقریباً دو برابر ارتفاع پاگودای فعلی- یا درهای کوتاه جای خانه‌ها، که برای وارد شدن از آنها می‌بایست حتی خم شد و سر را پایین آورد را می‌توان نام برد. اغلب ساختمان‌ها در معماری ژاپن فقط یک طبقه‌اند، اما این یک طبقه کاملاً انعطاف پذیر است. تالار عظیم تودای جی هم فقط یک طبقه است، اگرچه سقف شبیدار آن به نما چهره دو طبقه می‌بخشد.

تضادها در پلان معماری ژاپنی نیز دیده می‌شود. قرینگی^۲ در فقه ایده‌آل چینی که در معابد آسوکادرا^۳ یا شیتینوجی^۴ دیده می‌شود در مقابل پیکربندی تفرقه^۵ اتفاقی معابد کوهستانی متعلق به فرقه‌های رمزآلود بودایی، در پیروی از شیب زمین قرار دارد. پلان‌های مسکونی نیز به هر دو شکل وجود دارند. قرینگی نسبی ایده‌آل مجموعه‌های سبک شیندن^۶، مشابه با خانه‌های پراکنده برگزیدگان درباری و یا نظامیان است. این خانه‌ها همانند یک زهر کوهستانی در داخل زمین خود پیچ و تاب خورده و کم‌ترین توجهی به قرینگی نداشته‌اند.

کاربرد ژاپنی‌ها از سطوح معمارانه نمونه دیگری از تفاوت‌ها را به نمایش می‌گذارد. در یک سبک لطیف سبک سوکیا^۷ با سادگی و کم‌انگاری حس طرحی ساده با مصالح طبیعی و بدون تزئین را القا می‌کند و در سوی دیگر زیارتگاه توشوگو^۸ در نیکو^۹ نمایش باشکوهی از رنگ و مجسمه‌هایی است که تقریباً هر اینچ از سطح را می‌پوشاند. اگرچه تمایل به تزئینات یک پدیده نوظهور نیست. تالار طلایی قرن دوازدهمی چوسونجی^{۱۰} با دیوارهای طلاکوب و فضای داخلی با پوشش لاک الکل و صدف مروارید، به لحاظ آرایش سطوح بر توشوگوی قرن هفدهمی سایه افکنده است. کلاه‌فرنگی زرین روکونجی^{۱۱} با دو طبقه بالایی خود که با ورقه‌های طلا پوشیده شده است مثال

دیگری از تمایل زیاد به تزئینات است. ترکیبی از هر دو سلیقه نیز در معابدی همانند نیشی هون گانجی^{۱۲} دیده می‌شود. در این معبد تالار ملاقاتی عظیم با قاب‌های نورگیر کنده‌کاری شده و پردینه‌های رنگارنگ با پس‌زمینه طلایی پس از طی چند متر کریدور به مجموعه اتاق‌های خصوصی دنجی می‌رسند که با تزئینات تک‌رنگ نقاشی آب مرکب، پردینه‌های کاغذی، ستون‌های برش خورده ضمخت و چوب‌کاری‌های بدون رنگ مختصر و خلاصه به نظر می‌آیند. این مواجهه دوقطبی با سطوح اشاره‌ای به افراط و تفریط در پیشه‌وری است. جای‌خانه از تأکید بر کار دست سازندگان می‌کاهد، اما توشوگو صنعتگری را به بالاترین شکل به نمایش می‌گذارد.

زمینه رویکردهای متقابل در حوزه عمر ساختمان یا دوره و زمان نیز صادق است. ژاپن هم برای بقایای قدیمی‌ترین ساختمان‌های چوبی در دنیا همانند تالار طلایی، پاگودا و دروازه داخلی هورنوجی^{۱۳} که به پایان قرن هفتم برمی‌گردند معروف است و هم برای قاعده سوختن و ازبین رفتن بخش‌های عظیمی از شهرها و مجموعه معابد. همچنین مخاطب تحت تأثیر ماهیت کنایه‌آمیز ساختمان‌های اختصاص داده‌شده به مذهب بودایی است. چرا که این مذهب بر فناپذیری همه چیز تأکید دارد، اما برخلاف این مفهوم ساختمان‌های بودایی قدیمی‌ترین بناهای موجود در این کشورند. در مقابل صدها قلعه‌ای که برای نمایش قدرت و جاودانگی ساخته شده بودند، اکثراً از بین رفته‌اند و تعداد انگشت شماری از آنها باقی مانده‌اند.

این رصع در مورد زیارتگاه‌های شینتو^{۱۴} نیز صادق است، با اینکه این زیارتگاه‌ها کهن و تاریخی هستند. بر اساس یک سنت دیرینه در فواصل مشخص زمانی، از هم باز می‌شوند و با مصالح تازه و جدید دوباره بر هم سوار می‌شوند تا خلوص مذهبی خود را حفظ کنند. برای مثال، ساختار زیارتگاه ایزه شصت بار بازسازی شده است و آخرین بازسازی به ۱۹۷۳ بازمی‌گردد. این سنت زیارتگاه‌ها را نه تنها بسیار دین، بلکه بسیار جدید به ما معرفی می‌کند. در میان مجموعه‌های مسکونی از یک سو کاخ کاتسورا طی دهه‌ها بارها به فرمان شاهزاده مالک آن توسعه پیدا کرده و

1. Pagoda
2. Asukadera
3. Shitennoji
4. Shinden
5. Sukiya
6. Toshogu
7. Nikko
8. Chusonji
9. Rokunji

10. Nishi Honganji
11. Horuji
12. Shinto

مرکزی انجام می‌شدند؛ بنابراین فضا می‌بایست تقسیم‌بندی، باز و بسته شود. بخش رئیس دیر که به‌مثابه سکونتگاه، تالار سخنرانی وی در طول زندگی و همچون معبد یادمانی پس از مرگش استفاده می‌شده نیز با همین سیالیت فضایی شاخص شده است.

به‌علاوه در معماری ژاپن حرکت میان فضای خارجی و داخلی نیز اهمیت دارد. اگرچه دیوارهای ثابت اغلب مورد استفاده قرار گرفته‌اند، تعریف دیوار و در بسیار انعطاف‌پذیر است و کل نما در معابد و همچنین منازل مسکونی با تا کردن یا به‌بالا چرخاندن صفحات میان ستون‌ها یا با جابه‌جا کردن یا حتی برداشتن پردینه‌های کشویی چوبی یا کاغذی می‌تواند گشوده شود. بنابراین ایوان‌های سرتاسری می‌توانستند همچون یک فضای واسطه عمل کنند و از درون بخشی از دنیای بیرون و از بیرون بخشی از ساختمان به نظر آیند. بدین ترتیب ساختمان‌های ژاپنی توجه فراوانی به آمیختگی با بستر طبیعی اطراف خود داشته‌اند، نه تنها این ساختارهای چوبی از همان مصالح طبیعی شکل دهنده محیط اطراف خود ساخته شده‌اند، بلکه به بهترین شکل از زمین محیط اطراف خود در طراحی بهره گرفته‌اند. نویسنده کتاب اشاره کرده است که حتی ردیف خانه‌های عوام در شهرهای قرون میانی، در بخش پشتی خود باغ‌هایی را برای پخت و پز و همچنین زیبایی و تازگی داشته‌اند. در معابد، حتی در نمونه کن‌چوجی^۴ با پلان بسیار محوری غیرعادی خود، برکهای در انتهای شمالی و درختان سرو در دو طرف مسیر مرکزی معبد وجود دارد. به همین شکل در نیگو تمام ساختمان‌های باشکوه در میان ردیف درختان کاج چیده شده‌اند و مسیر اصلی کوستانی برای بهره‌گیری هنرمندانه از شیب زمین در اطراف آن طراحی شده‌اند. به راستی ساختن یا مجموعه‌ای که به طبیعت اطراف بی‌توجه باشد نادر است.

عنصری که در معماری ژاپنی سبب سیالیت طراحی و ترکیب با بستر طبیعی در عین حفظ یکپارچگی هنرمندانه کالبدی می‌شود، سیستم تناسبات طراحی است که در طول قرن‌ها تکامل یافته است. نویسندگان [مرجع اصلی به زبان ژاپنی] توجه وافر به روش ارتباط عددی هر عنصر ساختاری با عناصر دیگر با استفاده از مدول‌های پایه داشته‌اند. تناسباتی که ضامن یکپارچگی ساختاری یک ساختمان و مجموعه ساختمان‌ها نسبت به یکدیگرند.

برای مصالح اصلی و سیستم تیر و ستون برای تکنیک سازه‌ای دارای شکل مستقیم الخط در زیر منحنی‌ها و قوس‌های بام است. شکل‌های منحنی در سقف‌های مقعر و پنجره‌های قوس‌دار نوک تیز با ساخت و ساز خطی اصلی در هم آمیخته‌اند. خمیدگی‌های ستوری‌ها یا نوک بیرون زدگی‌های لبه بام در بسیاری از ساختمان‌های ژاپنی (به استثنای برخی موارد) نرم‌تر از نمونه‌های یافت‌شده در چین است. در این ساختمان‌ها معمولاً طاق‌های آهنگ وجود ندارند و تحذب ستون‌ها به‌جز نمونه‌های اولیه در سبک‌های بعدی از بین رفته است.

بیرون‌زدگی‌های عمیق لبه بام ساختمان‌ها، علاوه بر تأثیر سری بیرونی به داخل، ماهیت نیمه‌تاریک می‌بخشند. کیفیت نورپردازی داخلی بر اساس فصل و موقعیت هر اتاق در ساختار متفاوت است و در طول زمان با ساخت دیوارهای جداکننده خارجی از دیوارهای چوبی یا پردینه یا جداکننده‌های کاغذی ماهیت نور تابیده‌شده به داخل تغییر کرده است. در صورت نوری آرام و پخش به داخل تابیده که تا سقف به تدریج محو و تاریک شده است. مان ویر، درن تانی‌زاکی جوئیچرو^۱ در نوشته‌های خود "در ستایش سایه" (اینی ری‌سان)^۲ بر اهمیت این خصوصیت در شکل‌گیری و تدوام تمامی جنبه‌های فرهنگ سنتی ژاپن تأکید کرده است.

سیالی دیوارهای جداکننده داخلی شاخصه منحصر به فرد دیگری در معماری ژاپن است که به دلیل تأکید بر سیستم تیر و ستون به راحتی امکان‌پذیر شده است. فضاهای بزرگ داخلی نه تنها با دیوارهای ثابت، بلکه با پردینه‌های ساده یا متحرک بر روی ریل‌های درجاساخت تقسیم‌بندی می‌شوند؛ و برعکس فضاهای کوچکی همانند جای‌خانه تایان^۳ می‌توانند به سادگی با جابه‌جا کردن یکی از دیوارهای جداکننده داخلی افراد بیشتری را در خود جای دهند. در معماری معابد، اگرچه سیالیت چندان عمومیت ندارد، اما به اندازه کافی بدان توجه شده است. به‌ویژه در بسیاری از معابد پس از دوران میانی، عملکردهای مختلف همانند مراقبه مذهبی و یا موعظه در یک تالار

۱. Tanizaki Jun'ichiro (۱۸۸۶-۱۹۶۵) یکی از نویسنده‌های مهم ادبیات مدرن ژاپن که در آثارش زندگی ژاپنی را در پس زمینه جامعه در حال تغییر قرن بیستم به تصویر کشیده است. آثار وی به دنبال هویت فرهنگی در تقابل میان "غرب" و "سنت‌های ژاپنی" است. م.
https://en.wikipedia.org/wiki/Jun'ichirō_Tanizaki

۲. In'ei raisan

۳. Taian

اچ. مک هورتون^۷

پروفسور دپارتمان فرهنگ و زبان شرق آسیا از دانشگاه کالیفرنیا، برکلی

کیفیت دیگری که به لحاظ زیبایی طرح حتی پرتزین ترین ساختمان‌ها را با کلیت بنا یکپارچه می‌کند احترام تزئینات به ساختار و نه پوشاندن ساختار است. آشکارترین مثال‌ها در ساختمان‌های ساده ساخته شده تحت سلیقه چای وجود دارند؛ اما حتی در نیگو با تزئینات بسیار زیاد، سازه اصلی آشکارا تشخیص پذیر است. این زیارتگاه از نماهای کاذب که سعی در القای سبک متفاوتی با ساختار اصلی دارد استفاده نکرده و کوششی در پنهان کردن سازه و عملکردهای درون خود با کمک تزئینات نداشته است. این صفات متنوع مشترک در معماری ژاپن سیالیت و تشابه چشمگیری را میان معماری دنیوی و مقدس فراهم می‌کند. ^۱ریژه در دوره‌های نارا^۱ و هیان^۲ (قرون هشت تا دوازده)، ساختمان‌های خصوصی با کمترین مشکل به معابد تبدیل شده‌اند. بدین ترتیب خانه بانو تاجی‌بانا^۳ همچون یک ساختمان مذهبی با معبد هیجی ترکیب شده و مجموعه متعلق به فوجی‌وارا نو تامه‌میتسو^۴ به یک معبد بزرگ تبدیل شده است. حتی یکی از دو تالار گردهم‌آیی سلطنتی در قصر هیجو^۵ در دوره‌های بعدی به تالار سخنانی معبد توشودای-جی^۶ تبدیل شده است. این خصوصیات رابطه نزدیکی با سایر ساختارهای مذهبی و معماری قصرها در چین دارد. در دوران اولیه شباهت زیادی میان زیارتگاه‌های شینتو و قصر امپراتورها، ژاپنی وجود داشته است، چرا که فرمانروایان، خود ایزدان شینتو محسوب می‌شدند. نشان‌هایی از این رابطه نزدیک آمیخته با تأثیرات بودایی هنوز هم در کاخ سلطنتی در کیوتو محسوس است. تمام این خصوصیات مشترک سبب یکپارچگی معماری ژاپن در عین تضادهای ذکرشده در ابتدای مقدمه شده است. مجموعه این صفات برای سازندگان سنت‌های متداومی را به منظور برآوردن اهداف مختلف اجتماعی، مذهبی و هنری در طول قرن‌ها پدید آورده‌اند و امروزه نیز تأثیر مهمی بر معماری ژاپن گذاشته‌اند.

1. Nara

2. Heian

3. Tachibana

4. Fujiwara no Tamemitsu

5. Heijo

6. Toshodaiji